

Jászi Oszkár gondolatai egy új Európáról

...Be kell végre látni, hogy a *külpolitika valóságos külön tudományággá lett*. Tanítani és tanulni kell, hogy az ember eligazodhassék eme bonyolult problémák tömkelegében. Egész csomó földrajzi, gazdasági, nemzetiségi, faji, vallási, kulturális összefüggés ismerete nélkül *merő lehetetlenség hozzászólni* azokhoz a kérdésekhez, melyek a jövő államfejlődések sorsa felett döntenek. A politika tanszékei egyetemenként jóformán mit sem tesznek ebben az irányban. Néhány elméleti meghatározással vagy tiszteletreméltó arisztotelesi¹ formulával immár lehetetlen az embereket a való politikai életnek nekibocsátani. Az alapvető elméleti fogalmakat úgyis jól bele lehet illeszteni a jog- és állambölcselet rendszerébe. Ellenben a *politika tudományának legfőbb feladata az volna, hogy az államok összefüggésének gyakorlati problémáit* ismertesse meg a tanuló fiatalsággal.

„Az új Macchiavelli” című cikkből
(1916. július 16.)

...Korunk legfejlettebb két demokráciája, a francia és az angol, nemcsak a belpolitikai szabadsági jogok eredménye, hanem elsősorban *külpolitikai tényé*, azé, hogy sikerült a több százra menő francia és több tucat angol államocskát, melyek évszázadokon át véres harcot vívtak egymással, az egységes nagy angol és francia államban összeforrasztani. Csakis a háború kiküszöbölése a *nemzeti államok széles területein* tette lehetővé az „örök békét” ezekben az államokban és a kultúra és a demokrácia ma elért fokát.

Ezen összefüggések fényében a mai helyzetből kivezető út is világos. Az európai népek testvérharcával szemben csak egyetlen hadicél van, mely méltó szabad és gondolkodó emberekhez. Az európai ököljog mai uralmával hadd szegezzük szembe az *Európai Szövetséges Államok* eszméjét. Ez az a mérték, mely szerint minden ajánlott pacifista-rendszabályt megítélnünk kell.

Ezen a bel- és külpolitikai úton kell megújuló akarat- és bátorsággal előrehaladnunk, ha azt akarjuk, hogy Európa a marakodó katonai klikkek és kapitalista versengések véres anarchiájából egyszer valóban a béke és a kultúra szabad hazája legyen.

És gyáva és rövidlátó az, aki ezt a célkitűzést utópiának találja...

Az „Emlékbeszéd Jaurès felett a Galilei-Kör ünnepén”
című frásból
(1915. augusztus 13.)

Jászi Oszkár 1875. március 2-án született Nagykárolyban. A századforduló magyar polgári radikális mozgalomának vezető teoretikusa és politikusa volt. Egyetemi tanulmányait Magyarországon, Franciaországban és Angliában végezte. 1911-ben a kolozsvári egyetem alkotmánytan-tanára lett. Főszerkesztője a „Huszadik Század”-nak, főttkára a Társadalomtudományi Társaságnak, igazgatója a munkásoktatásra vállalkozó Szabad Iskolának. Az őszirózsás forradalom idején a Károlyi-kormány nemzetiségi kérdésekkel megbízott tárca nélküli minisztere (1918. október 31 – 1919. január 19. között). A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a „Bécsi Magyar Újság” főszerkesztője lett. 1925-ben az Ohio állambeli Oberlin egyetem szociológia professzoraként végleg letelepedett az Egyesült Államokban. 1957. február 13-án hunyt el Oberlinben; 1991. június 17-én hazaszállított hamvait újra eltemették Budapesten, a Farkasréti temetőben. „Erre azonban csak akkor kerülhet sor, ha Magyarország valóban szabad ország lesz” – írta végrendeletében.

...Szerencsére azonban a *kis államok problémája* nem a (...) középkorias elzárkózás vagy a militarista beolvasztás alternatívája szerint van a sors könyvébe beírva. Létezik még a megoldásnak egy harmadik útja és véleményem szerint ez az út az, mely felé minden demokratikus és igazán termelő erő tör. Ez a *megoldás a megmentését jelenti annak, ami a kis államokban igazán értékes* (a faji, kulturális, politikai, művészeti önálló élet konzerválását) s *kiküszöbölését annak, ami a kis államokban nyomasztó, szűkös, fejlődésellenes* (a mesterségesen összeszorított fogyasztási és termelési piacok, életképtelen militarizmusok és diplomáciák megszüntetését).

Ennek az egyedül életképes, a termelő erőket egyedül fokozó fejlődésnek az iránya és formulája világos és kézenfekvő: *minél szélesebbkörű gazdasági és katonai szövetségeket kell létesíteni*, melyek keretében, minden állam, minden nép, sőt minden etnikai csoport is a *legteljesebb politikai és kulturális önkormányzat szellemében* kifejlesztheti mindazokat az erőket, melyek a nemzeti és a faji gondolatban reális értékek, nem pedig egyes monopolisták haszon- vagy kasztérdekei. Minél nagyobb területen lesz szabad a csere, politikai akadályoktól független a munkamegosztás, államközi irányítással vezetett a hadsereg; annál dúsabban, akadálytalanabban, anyagi béklyóktól szabadultabban bontakozhatnak ki e szövetségen belül az egyes népek kulturális, politikai és művészeti erői, annál dúsabb lesz a nemzeti és a faji különlegesség a hatalmas emberi egységen belül, – természetesen háború és különhaszon nélkül.

„A kis államok problémája” című esszéből
(1915. szeptember 12.)

...A demokratikus haladásnak ezeket az alapvető okait csak erősítheti a *középeurópai koncentráció* terve. Hogy itt csak egyet említsek a sok lehetőség között: a *középeurópai államszövetség az egyedüli koncepció, amelyen belül a nemzetiségi problémát eredményesen megoldani lehet*. Középeurópa összes nemzetiségi kérdései elveszítik méregfogukat abban a pillanatban, amikor egy szoros gazdasági és politikai szövetség lehetetlenné, sőt oktalanná teszi az egyes nemzetiségek *kifelé gravitáló*² hajlandóságát. Viszont az erőszakolt egynyelvűség és az egyetlen kultúra dogmája értelmetlenné és haladásellenessé válik akkor, amikor egy nagy világbirodalmon belül minden nép és faj minél nagyobb termelési és fogyasztási képességét kell akarnunk, mikor a *soknyelvűség* a kereskedelmi és kulturális expanzió³ leghatékonyabb közvetítő eszközévé válik.

A „Középeurópa és a demokratikus fejlődés” című cikkből
(1916. február 13.)

JEGYZETEK

1 Arisztoteles, görög filozófus (i.e. 384-322) Stagira városából származott, Platon tanítványa volt, 342-ben a makedón trónörökös – a későbbi Nagy Sándor – nevelője lett, majd Athénben megalapította saját iskoláját; világszemléletének lényege a megértés az ember és a természet iránt.

2 gravitál (latin): valami felé húzódlk, törekszik

3 expanzió (francia): terjeszkedés